

Αξιοποίηση των δραστηριοτήτων των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ως εκπαιδευτικού υλικού στη σχολική μονάδα.

Δρ. Στέλιος Ορφανός
Σχολικός σύμβουλος ΠΕ04 Δωδεκανήσου
steliosorfanos@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια αναζήτησης απαντήσεων στην κριτική που δέχεται η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.). Περιγράφεται ο προβληματισμός που έχει κατατεθεί από εκπαιδευτικούς, που έχουν ασχοληθεί συστηματικά με την περιβαλλοντική εκπαίδευση, διακρινόμενος σε δύο κύριους άξονες: α)Ως προς τον αριθμό των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται σ' αυτά και β)Ως προς την επιστημονική εμφάνιση των θεμάτων που διαπραγματεύονται. Περιγράφονται τα εμπόδια που συναντούν οι εμπλεκόμενοι στην περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατατίθεται διδακτική πρόταση για την αξιοποίηση εκπαιδευτικά του υλικού που παράγεται από τις δραστηριότητες των προγραμμάτων Π.Ε. στις σχολικές μονάδες. Η διδακτική πρόταση στηρίζεται στη συνεργασία των μελών του συλλόγου εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας δοκιμάστηκε, ως προς τον βαθμό αποδοχής της από τους εκπαιδευτικούς, σε σεμινάριο αναπληρωτών εκπαιδευτικών με θετικές ενδείξεις και συνοδεύεται από προτάσεις ανάθεσης θεσμικά ρόλου συντονιστή στη σχολική μονάδα των εκπαιδευτικών που συντονίζουν προγράμματα Π.Ε.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ΔΕΠΠΣ, εκπαιδευτικό υλικό, διδακτική πρόταση, τοπικές συνεργασίες, πολυθεματικότητα, διάχυση αποτελεσμάτων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εισήγηση αναφέρονται προβληματισμοί, που έχουν κατατεθεί για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) ως αποτέλεσμα ερευνών εκπαιδευτικών, που έχουν ασχοληθεί συστηματικά με την Π.Ε., με στόχο την κατάθεση προς συζήτηση διδακτικής πρότασης. Διδακτικής πρότασης για την εκπαιδευτική αξιοποίηση του υλικού των δραστηριοτήτων των προγραμμάτων Π.Ε., συμβάλλοντας στη διεύρυνση της ευαισθητοποίησης για το περιβάλλον ποσοτικά και ποιοτικά μέσα από την αύξηση της διάχυσης των αποτελεσμάτων της: α)Ποσοτικά ως προς τον αριθμό των μαθητών και των εκπαιδευτικών που θα εμπλακούν με έμμεσο τρόπο σ' ένα πρόγραμμα Π.Ε. β)Ποιοτικά ως προς τη διάρκεια της συνεργασίας, που θα αναπτυχθεί μεταξύ των μελών της περιβαλλοντικής ομάδας με τα υπόλοιπα μέλη της σχολικής κοινότητας, καθώς και στη βαθύτερη κατανόηση των διαπραγματευόμενων θεμάτων. Η διάχυση αυτή είναι επιπλέον των δοκιμασμένων τρόπων διάχυσης, όπως είναι οι εκδηλώσεις, η δημιουργία έντυπου και διαφημιστικού υλικού και οι δημοσιεύσεις στον τύπο.

ΕΡΕΥΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ Π. Ε.

Μερικά στοιχεία παιδαγωγικής διάστασης που αναγνωρίζονται από την εκπαιδευτική κοινότητα στην περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι:

- Ο επαναπροσδιορισμός του ρόλου του σχολείου: Το σχολείο ανοίγει προς την κοινωνία συνεργάζεται με ειδικούς, με φορείς και οργανώσεις ευαισθητοποιημένες για το περιβάλλον, για να εξετάσει, να ενημερώσει για τα προβλήματα και να αναζητήσει τρόπους επίλυσής τους. Διευρύνονται οι ορίζοντες της σχολικής τάξης μέσω των ομάδων και των επισκέψεων πεδίου.
- Οι εκπαιδευτικοί συμμετέχουν στο σχεδιασμό, δρουν εθελοντικά, δημιουργούν, μαθαίνουν μαζί με τους μαθητές, δίνουν άλλες διαστάσεις στο έργο τους.
- Οι μαθητές γίνονται το κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, συναποφασίζουν στην επιλογή του θέματος ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους συμμετέχουν στο σχεδιασμό των δραστηριοτήτων, μαθαίνουν να συνεργάζονται, να συναγωνίζονται αποφεύγοντας τον άγονο ανταγωνισμό, ένας ανταγωνισμός που καλλιεργείται ακούσια στην παραδοσιακή τάξη. Οι μαθητές συμμετέχουν ενεργά σε όλη τη διαδικασία μάθησης.

Αν και η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) αναγνωρίζεται για το σημαντικό της ρόλο σε διεθνές επίπεδο υπάρχει προβληματισμός ως προς δύο άξονες:

α) Τον αριθμό των εκπαιδευτικών και μαθητών που υλοποιούν προγράμματα. Ο Γ. Φαραγγιτάκης αναφέρει ότι τα προγράμματα Π.Ε απευθύνονται σε μικρό ποσοστό μαθητών. Το ποσοστό αυτό, που το 1993 ήταν μόνο 4%, έγινε το 1996 7%, σήμερα κυμαίνεται γύρω στο 13% (που αμφισβητείται από τοπικές έρευνες), εξακολουθεί όμως να είναι μικρό δημιουργώντας προβληματισμό, (Φαραγγιτάκης, 2007).

β) Την ποιότητα των προγραμμάτων και των δραστηριοτήτων που υλοποιούνται. Ο προβληματισμός αναφέρεται και στη διεθνή βιβλιογραφία (Tilbury, 1995), (Fien, 2000), (Sterling, 2001) και στην Ελληνική (Φλογαίτη, 2005), (Αγγελίδου & Κρητικού, 2006).

Στη συνέχεια παραθέτουμε **δεδομένα έρευνας**, που πραγματοποιήθηκε στο Νομό Χίου το 2005-2006, από τον υπεύθυνο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κ. Βούκουνα, (2006). Ως προς τις απόψεις των εκπαιδευτικών, που διακρίνονται σε δύο ομάδες, παρατηρούμε τα εξής:

Ομάδα Α. Οι εκπαιδευτικοί, που δεν αναλαμβάνουν το συντονισμό Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, δηλώνουν σε μεγάλη αναλογία ενημερωμένοι 26 στους 50 και ανεπαρκώς ενημερωμένοι 14 στους 50, υπάρχει και ένας αριθμός 10 στους 50 που δεν θέλει να ενημερωθεί. Από την τελευταία κατηγορία εκπαιδευτικών ένα σημαντικό μέρος 7 στους 50 επιλέγει την απάντηση: *η Π.Ε. δεν έχει θέση στα σχολεία* 4 στους 50 και ένας αριθμός 3 στους 50 επιλέγει την απάντηση: *η περιβαλλοντική εκπαίδευση είναι χάσιμο χρόνου, για τους λόγους που δεν θέλουν να αναλάβουν το συντονισμό προγράμματος Π.Ε.*

Ομάδα Β. Από τους εμπλεκόμενους στα προγράμματα Π.Ε, η συντριπτική πλειοψηφία, 42 στους 50, δηλώνουν ότι έχει θετική γνώμη για τα προγράμματα και 4 στους 50 ότι δεν θα ασχοληθούν ξανά, μόνο 1 στους 50 είχε κακή γνώμη και 3 στους 50 είχαν αδιάφορη γνώμη, (Βούκουνα, 2006). Πιθανόν και ορισμένοι από τους 4 στους 50 που δήλωσαν ότι δεν θα ασχοληθούν ξανά να μην έχουν αρνητική γνώμη. Συγκρίνοντας τις δύο ομάδες των εκπαιδευτικών διαπιστώνουμε ότι οι ασχολούμενοι με τα προγράμματα Π.Ε. έχουν στην πλειοψηφία τους θετική γνώμη για αυτά. Οι

εκπαιδευτικοί που έχουν αρνητική γνώμη για τα προγράμματα ανήκουν στην ομάδα που δεν έχει αναλάβει συντονισμό των προγραμμάτων Π.Ε.

Στην ίδια έρευνα οι μαθητές είχαν να επιλέξουν μέχρι δύο από τις εξής 5 απαντήσεις: *A. με ωφέλησε, B. μου σπατάλησε χρόνο, Γ. με γέμισε άγχος, Δ. μου πρόσφερε γνώσεις, E. είναι για να προβάλλονται οι καθηγητές, Στ. αδιαφορώ, Ζ. δεν υποστηρίζεται.*

Το μεγαλύτερο ποσοστό το συγκέντρωσαν οι απαντήσεις *A. με ωφέλησε και Δ. μου πρόσφερε γνώσεις*, ενώ είναι αξιοσημείωτο ότι η πρόταση *ΣΤ. αδιαφορώ δεν επιλέχθηκε ούτε από ένα μαθητή*, (Βούκουνα, 2006).

Η προσωπική διαπίστωση στο Νομό Δωδεκανήσου την τετραετία 2003-2007, ως υπεύθυνος Π.Ε., είναι ότι από τους εκπαιδευτικούς που έχουν αρνητική γνώμη για τα προγράμματα Π.Ε., η συντριπτική πλειοψηφία ανήκει σε εκείνους που έχουν ανεπαρκή ενημέρωση.

Συνοψίζοντας την κριτική εναντίον των προγραμμάτων Π.Ε., διακρίνουμε δύο κύριους άξονες: α)Ως προς το μικρό αριθμό των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται σ' αυτά και ότι συνήθως είναι οι ίδιοι εκπαιδευτικοί και β)Ως προς τη μη επιστημονική εμφάνιση των θεμάτων που διαπραγματεύονται.

Σε **άλλη έρευνα** για τα εμπόδια, που συναντούν εκπαιδευτικοί με συστηματική εμπλοκή στην Π.Ε., βρέθηκε ότι το κυριότερο εμπόδιο προκύπτει από τη θέση της Π.Ε. στο σχολείο και από τον τρόπο που αυτή εφαρμόζεται σήμερα. Δηλαδή από τη θέση της Π.Ε. στο αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα καθώς και από την ανελαστικότητα του σημερινού σχολείου και τα γραφειοκρατικά στοιχεία που υπεισέρχονται κατά την εφαρμογή της Π.Ε. Το δεύτερο κατά σειρά εμπόδιο σχετίζεται με τη θεσμική στήριξη της Π.Ε. και το κοινωνικό πλαίσιο. Το τρίτο κατά σειρά εμπόδιο απορρέει από στάσεις μαθητών και καθηγητών (μερική αδιαφορία μαθητών, αδιαφορία και έλλειψη συνεργασίας με συναδέλφους εκπαιδευτικούς), (Αγγελίδου & Κρητικού, 2006).

Όπως φαίνεται από τις παραπάνω έρευνες που αναφέρθηκαν ενδεικτικά αναδεικνύεται το ερώτημα: Είναι εφικτό να βρεθούν τρόποι ώστε να δοθούν απαντήσεις σε θέματα που δεν μπορεί να απαντήσει από μόνη της η υπάρχουσα περιβαλλοντική εκπαίδευση; Η εισαγωγή των ΔΕΠΠΣ της Ευέλικτης ζώνης του πολυθεματικού βιβλίου και του οδηγού εφαρμογής του παρέχουν θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο μπορούν να βρεθούν οι απαντήσεις: να ενισχυθεί η αποδοχή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και να γίνει μεγαλύτερη διάχυση των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων Π.Ε.

Πιστεύουμε ότι οι απαντήσεις στα ερωτήματα που απασχολούν την περιβαλλοντική εκπαίδευση δεν θα τις δώσει ή ίδια η περιβαλλοντική Εκπαίδευση που ορθά χαρακτηρίζεται ως το πείραμα της Εκπαίδευσης. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση θα δώσει τα δεδομένα και τις υποδείξεις των αλλαγών. Οι απαντήσεις βρίσκονται στην εξέλιξη του σχολείου στις δομές που θα παρέχουν το πλαίσιο και την ενίσχυση των καινοτόμων διδακτικών πρακτικών.

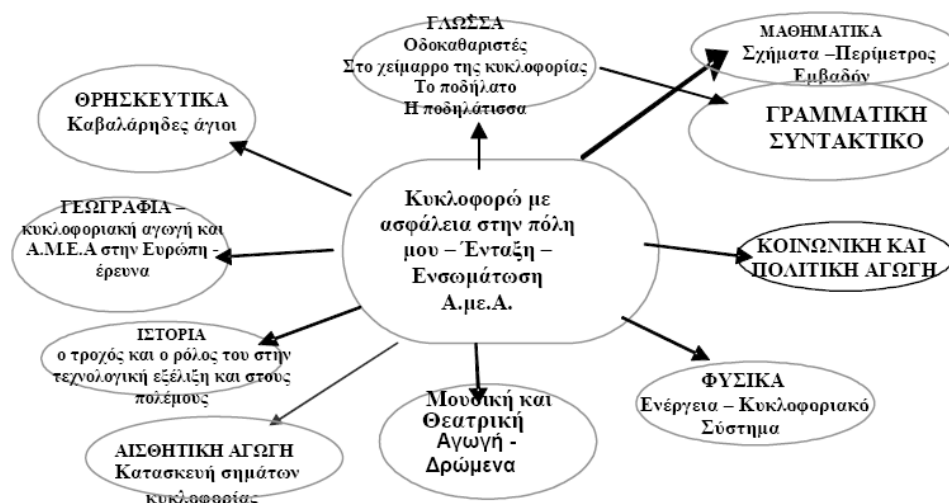
Π.Ε και ΠΟΛΥΘΕΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στα πλαίσια της Ευέλικτης Ζώνης Καινοτόμων Δράσεων στο Γυμνάσιο υπάρχει το Πολυθεματικό Βιβλίο. Πρόκειται για ένα βιβλίο αναφοράς, που πραγματεύεται

θέματα ποικίλου περιεχομένου, με σκοπό να συνδεθεί το σχολείο με τη ζωή και με τα ενδιαφέροντα του/ης μαθήτριας. Σκοπός του βιβλίου και γενικότερα της Ευέλικτης Ζώνης είναι αντίστοιχος με αυτόν της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, δηλαδή πληροφόρηση των μαθητών για θέματα σύγχρονα της καθημερινής ζωής, της επιστήμης και της υγείας, να τους προβληματίσει, να δημιουργήσει ερωτήματα, και να τους παρακινήσει σε δράση, σε αλλαγή στάσης να τους προετοιμάσει ώστε να γίνουν υπεύθυνοι πολίτες. Στην ευέλικτη ζώνη τα θέματα αναπτύσσονται με τη μέθοδο σχεδίων εργασίας, τόσο στο πλαίσιο των καινοτόμων δράσεων, όσο και στο διδακτικό χρόνο των επαναλήψεων και των διαθεματικών δραστηριοτήτων που προβλέπεται από το ΔΕΠΠΣ και ΑΠΣ (Πολυθεματικό βιβλίο).

Παράδειγμα εφαρμογής των παραπάνω είναι το πρόγραμμα: «Ευέλικτη Ζώνη και Εφαρμογή Σχολικού Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε μαθητές τμήματος ένταξης και Γενικής Τάξης». Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σε τμήμα ένταξης και σε γενικό τμήμα Δημοτικού σχολείου με κοινές δραστηριότητες και συνεργασία των δασκάλων. Στο γενικό τμήμα η δασκάλα σύνδεσε διδακτικές ενότητες από διάφορα γνωστικά αντικείμενα της Έκτης Τάξης του Δημοτικού με δραστηριότητες του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που υλοποίησε στην ευέλικτη ζώνη, όπως φαίνεται στο σχήμα 1, (Ανθοπούλου, 2006).

Διάγραμμα 2. Η εκπαιδευτική προσέγγιση του Προγράμματος στην Έκτη Τάξη

Σχήμα 1: Σύνδεση προγράμματος Π.Ε. με γνωστικά αντικείμενα, (Ανθοπούλου, 2006)

Με βάση το παράδειγμα αυτό προτείνουμε τη συνεργασία του/ων συντονιστή/ών των προγραμμάτων περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης με τους διδάσκοντες των επιμέρους μαθημάτων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κυρίως στα Γυμνάσια, όχι όμως αποκλειστικά και μόνο σ' αυτά. Ως προς την υλοποίηση της πρότασης διακρίνουμε δύο κατηγορίες σχολείων: α) Σχολεία που λειτουργεί η Ευέλικτη Ζώνη, β) Σχολεία που δεν λειτουργεί η ευέλικτη ζώνη. Η προτεινόμενη διδακτική πρόταση για την αξιοποίηση εκπαιδευτικά του υλικού που παράγεται από τις δραστηριότητες των προγραμμάτων Π.Ε. στο επίπεδο σχολικής μονάδας είναι:

Α) Στα σχολεία που λειτουργεί η Ευέλικτη ζώνη και υλοποιούνται προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης οι συντονιστές των προγραμμάτων να ενημερώνουν

τους υπόλοιπους εκπαιδευτικούς για τις δραστηριότητες που έχουν σχεδιαστεί ή υλοποιούνται στα πλαίσια του προγράμματος Π.Ε., ώστε τα θέματα αυτά: α) να συμπληρώνουν και να εμπλουτίζουν το υλικό του πολυθεματικού βιβλίου, β) να συμβάλλουν στη σύνδεση με τη διδακτέα ύλη ανά διδασκόμενο μάθημα, δηλαδή να αποτελέσουν τη βάση για τη δημιουργία ή συμπλήρωση του εκπαιδευτικού υλικού που έχει στη διάθεση του ο/η εκπαιδευτικός στην παραδοσιακή τάξη. Οι μαθητές θα έχουν περισσότερες επιλογές θεμάτων επιπλέον των υπαρχόντων στο πολυθεματικό βιβλίο. Θα μπορούν να ασχοληθούν στην Ευέλικτη Ζώνη με τα θέματα των δραστηριοτήτων που περιλαμβάνονται στα Περιβαλλοντικά Προγράμματα που υλοποιούνται στο σχολείο από τους ίδιους ή τους συμμαθητές τους. Τα εκπαιδευτικά πλεονεκτήματα της διαπραγμάτευσης των θεμάτων που συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα Π.Ε. και θα ερευνηθούν στη συνέχεια στην Ευέλικτη ζώνη είναι πολλαπλά για όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας προς όφελος της μαθησιακής διαδικασίας.

Σε μια τέτοια λειτουργία του σχολείου χρειάζεται οι συντονιστές των προγραμμάτων να αναλάβουν πρωτοβουλίες ενημέρωσης του συλλόγου των εκπαιδευτικών του σχολείου και κατά την έναρξη του προγράμματος αλλά και κατά τη διάρκεια υλοποίησής του, ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να προγραμματίσουν δραστηριότητες και θέματα που θα παρουσιάσουν στους μαθητές να επεξεργαστούν στα πλαίσια της Ευέλικτης ζώνης αλλά και να προετοιμάσουν τα μαθήματα τους με τέτοιο τρόπο ώστε να τα συνδέσουν και με τις αντίστοιχες δραστηριότητες. Στο Γυμνάσιο συγκριτικά με ένα πρόγραμμα Π.Ε. που υλοποιείται σε Δημοτικό σχολείο υπάρχει μεγαλύτερο επίπεδο δυσκολίας ως προς το συντονισμό. Μερικοί από τους λόγους είναι ότι χρειάζεται ο συντονισμός περισσότερων εκπαιδευτικών με διαφορετικές ειδικότητες, δεν προβλέπεται θεσμικά ρόλος συντονιστή για τους εκπαιδευτικούς μέσα στη σχολική μονάδα, στην Περιβαλλοντική ομάδα μπορούν να συμμετάσχουν μαθητές διαφόρων τμημάτων.

Β) Στα σχολεία που δεν λειτουργεί η ευέλικτη ζώνη οι εκπαιδευτικοί που θα συνεργαστούν με τους συντονιστές του/των προγράμματος/ων Π.Ε. μπορούν να πραγματοποιήσουν το δεύτερο μέρος της διδακτικής πρότασης, δηλαδή να προετοιμάσουν τα μαθήματα που διδάσκουν με τέτοιο τρόπο ώστε να τα συνδέσουν με το πρόγραμμα Π.Ε. και να γίνουν περισσότερο κατανοητές οι δραστηριότητες των προγραμμάτων αλλά πιο κατανοητό και ελκυστικό το διδασκόμενο γνωστικό αντικείμενο.

ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Η παραπάνω διδακτική πρόταση τέθηκε σε εφαρμογή **εικονικά σε σεμινάριο αναπληρωτών εκπαιδευτικών** με ειδικότητες θεολόγων και φιλολόγων. Στο πρώτο μέρος του σεμιναρίου οι εκπαιδευτικοί χωρισμένοι σε 4 ομάδες των 4 εκπαιδευτικών επέλεξαν από ένα θέμα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και σχεδίασαν δραστηριότητες. Στο δεύτερο μέρος συνεχίζοντας με την ίδια σύνθεση των ομάδων ζητήθηκε από τους εκπαιδευτικούς να συνδέσουν τις δραστηριότητες, που σχεδίασε η κάθε ομάδα με θέματα της διδακτέας ύλης των μαθημάτων της ειδικότητας των. Όλες οι ομάδες συνέδεσαν τις δραστηριότητες με περισσότερα από ένα θέματα της διδακτέας ύλης.

....Παρατηρήθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί με τη μεγαλύτερη προϋπηρεσία βρήκαν και περισσότερες συνδέσεις μεταξύ των δραστηριοτήτων και των γνωστικών αντικειμένων. Το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών αυξήθηκε στο δεύτερο μέρος και

ορισμένοι που αρχικά έδειχναν αρνητική στάση ως προς τα προγράμματα Π.Ε., φάνηκε να αλλάζουν στάση και θέλησαν πάρουν περισσότερες πληροφορίες για αυτά.

Θεωρούμε ότι τα αποτελέσματα ενός τέτοιου εγχειρήματος σύνδεσης των δραστηριοτήτων των Προγραμμάτων Π.Ε. με το γνωστικό αντικείμενο μπορεί να συμβάλλει στα εξής:

- Να δημιουργηθούν συνεργασίες μεταξύ των εκπαιδευτικών.
- Να αυξηθεί το ενδιαφέρον των μαθητών. Μέρος του εκπαιδευτικού υλικού παράγεται μέσα στη σχολική μονάδα εμπνευσμένο από τα ενδιαφέροντα των μαθητών με βάση τα θέματα που διαπραγματεύεται η Περιβαλλοντική ομάδα από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, δημιουργούνται αυθεντικές δραστηριότητες που εμπλουτίζουν το μάθημα της κάθε ειδικότητας. Τα θέματα αυτά λόγω της συμμετοχής των μαθητών στο πρόγραμμα Π.Ε. τους είναι οικεία και επίκαιρα. Οι μαθητές που υλοποιούν τις δραστηριότητες αντιλαμβάνονται καλύτερα τη σύνδεση της επιστήμης με την καθημερινή ζωή και τις εμπειρίες τους.
- Στη βαθύτερη κατανόηση των διαπραγματευόμενων θεμάτων. Στους μαθητές δίδεται η ευκαιρία (γεγονός που τους ενδιαφέρει άμεσα) να φωτίσουν τις μελέτες που κάνουν στα πλαίσια του προγράμματος Π.Ε. και από τις άλλες επιστήμες που διδάσκονται στο σχολείο.
- Στην περαιτέρω ανάπτυξη και διεύρυνση των συνεργασιών μεταξύ του σχολείου και του εξωτερικού περιβάλλοντος.
- Στη διάχυση της πληροφόρησης γύρω από τα προγράμματα Π.Ε. ώστε να εμπνευστούν και οι υπόλοιποι μαθητές από τα θέματα που διαπραγματεύονται οι ομάδες.
- Στην αύξηση της διάχυσης των αποτελεσμάτων της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Οι διδάσκοντες στο σχολείο θα βρίσκονται σε διαρκή ενημέρωση για την εξέλιξη του προγράμματος Π.Ε. καθ' όλο το σχολικό έτος και όχι μόνο την ημέρα της τελικής εκδήλωσης. Οι εκπαιδευτικοί που δεν αναλαμβάνουν προγράμματα θα γνωρίσουν και αυτοί την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και θα αποκτήσουν θετικότερη στάση.

Οι Α. Αθανασόπουλος & Δ. Παπαζαφειράτου διαπίστωσαν ότι η σύνδεση ενός προγράμματος Π.Ε. με ένα μάθημα, στη συγκεκριμένη περίπτωση το μάθημα της Τεχνολογίας, εξυπηρέτησε την καλύτερη επίτευξη των στόχων αφενός τους προγράμματος Π.Ε. και αφετέρου του αναλυτικού προγράμματος και γενικότερα κινητοποίησε και ενθουσίασε τους μαθητές και οδήγησε σε υψηλή ποιότητα κατασκευών και παρουσιάσεων, (Αθανασόπουλος & Παπαζαφειράτου, 2006).

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η διδακτική πρόταση αξιοποίησης των προγραμμάτων Π.Ε., (με τη συνεργασία των διδασκόντων) για εκπαιδευτικό υλικό κατατίθεται ως βάση προβληματισμού με στόχο τον εκσυγχρονισμό του σχολείου μέσα από την εξέλιξη και βελτίωση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την Αειφορία. Η πρόταση αυτή έρχεται σε συμφωνία με πρόταση για τη χρήση του μαθήματος της Γεωγραφίας στην Εκπαίδευση για το περιβάλλον και την Αειφορία, (Μπαμπίλα κ.ά., 2007) και με τις αρχές της Στρατηγικής για την Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη (E.A.A.) (UNECE, 2005), μέσα στις αρχές αυτές χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι για να είναι αποτελεσματική η E.A.A. προτείνεται να εφαρμόζεται με δύο τρόπους: 1)μέσω της ενσωμάτωσης θεμάτων που αφορούν την E.A.A. σε όλα τα σχετικά θέματα,

προγράμματα και μαθήματα, υ) μέσω της παροχής ειδικών προγραμμάτων και μαθημάτων.

Από την αντίθεση των προτεραιοτήτων, που θέτει το παραδοσιακό σχολείο με τους στόχους που θέτει η εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία, προκύπτουν εμπόδια ως προς τις διαδικασίες μάθησης και διδασκαλίας. Σύμφωνα με την Ε. Φλογαίτη (2007) η εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία: υιοθετεί τον διάλογο ανάμεσα σε διαφορετικές μορφές γνώσης (επιστημονικής, εμπειρικής, βιωματικής, παραδοσιακής, κ.λπ.), τη σύγκλιση της θεωρίας με την πράξη, την κριτική σκέψη και δράση, το άνοιγμα του σχολείου στη ζωή. Η ενεργός συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία, η διεπιστημονική και συστημική προσέγγιση των θεμάτων, η μάθηση μέσω ανακάλυψης και προσωπικής εμπειρίας, η μελέτη θεμάτων από το άμεσο περιβάλλον καθώς και ιδέες για τη χρήση της φύσης και του συνολικού περιβάλλοντος ως πηγών και χώρων μάθησης, η εστίαση στην επίλυση προβλημάτων και τη λήψη αποφάσεων, (Φλογαίτη, 2007).

Η αντίθεση των προτεραιοτήτων του παραδοσιακού σχολείου και της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης εκφράζεται μέσα από το αναλυτικό και το ωρολόγιο πρόγραμμα, κυρίως εκεί όπου δεν λειτουργεί η ευέλικτη ζώνη. Μια αντίθεση που βιώνουν οι ασχολούμενοι με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και κυρίως οι εκπαιδευτικοί συντονιστές των προγραμμάτων. Η εφαρμογή τέτοιων καινοτομιών χρειάζεται και θεσμική στήριξη για την υπερνίκηση των εμποδίων. Η αλλαγή του Αναλυτικού Προγράμματος σε ευέλικτο Αναλυτικό Πρόγραμμα με ελευθερίες επιλογών και προγραμματισμού σε επίπεδο σχολικής μονάδας ή εκπαιδευτικής περιφέρειας, θα παρείχε ευκαιρίες και δυνατότητες συνεργασιών στους διδάσκοντες εκπαιδευτικούς για να υλοποιηθούν τέτοιας μορφής εκπαιδευτικές προτάσεις.

Στην υπάρχουσα κατάσταση μπορούν να ξεπεραστούν αρκετά από τα εμπόδια που συναντώνται κατά την υλοποίηση καινοτόμων δράσεων, όταν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας και ιδιαίτερα όταν οι συνεργασίες αυτές ενισχύονται από τα στελέχη της εκπαίδευσης. Παραδείγματος χάριν η πραγματοποίηση εκπαιδευτικής συνάντησης-σεμιναρίου από τον/την υπεύθυνο προγραμμάτων Π.Ε. σε συνεργασία με το/την σχολικό σύμβουλο με θέμα παραγωγή-αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού, που σχετίζεται με συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο του αναλυτικού προγράμματος, μπορεί να λειτουργήσει ως έναυσμα υλοποίησης σύνδεσης των δραστηριοτήτων των Προγραμμάτων Π.Ε. με το γνωστικό αντικείμενο. Το εκπαιδευτικό υλικό μπορεί να αποτελέσει το συνδετικό κρίκο και για τις συνεργασίες μεταξύ των εκπαιδευτικών και του εξωτερικού περιβάλλοντος του σχολείου αλλά και του εργαλείου για την καλύτερη κατανόηση των διδασκόμενων εννοιών αλλά και της διάχυσης των δραστηριοτήτων που θα υλοποιηθούν από την περιβαλλοντική ομάδα αντίστοιχα με αυτόν του σχήματος 1.

Η πρόταση αξιοποίησης των Προγραμμάτων Π.Ε. στηρίζεται στους εκπαιδευτικούς που θα χρειαστεί να αναλάβουν το ρόλο του συντονιστή ανάμεσα στα προγράμματα Π.Ε. και τους διδάσκοντες. Προκύπτει ως αναγκαιότητα ανάθεσης συντονιστικού ρόλου με κίνητρα σε εκπαιδευτικούς με εμπειρία ως προς τις καινοτόμες δράσεις. Αξίζει να τονιστεί και από την παρούσα εργασία η σπουδαιότητα της διαρκούς επιμόρφωσης με έμφαση στους τρόπους διδακτικής πρακτικής και εφαρμογής στην Π.Ε., όπως αναφέρεται στις έρευνες της Δασκολιά (2000), που αφορά στις επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της Καζταρίδου (2007) για την πρωτοβάθμια.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Fien, J. (2000). Education. Sustainability and civil Society, *Australian Journal of Environmental Education*, vol. 15/16, 129-131.
- Sterling, S., (2001), *Sustainable Education (Schumacher Briefings)*, No 6, Bristol: Green Books.
- Strategy for Education for Sustainable Development, UNECE* (United Nations Economic Commission for Europe), Vilnius, 17-18 March 2005.
- Tilburi D., (1995), Environmental Education for Sustainability: Defining the New Focus of Environmental Education in the 1990s, *Environmental Education Research*, 1(2), 195-212.
- Αγγελίδου Ε. & Κρητικού Ε., (2006), Για ποιους Λόγους Συμμετέχουν & ποια Εμπόδια συναντούν οι Εκπαιδευτικοί που Ασχολούνται συστηματικά με την Περ/κη Εκπ/ση στη Δ/νση Δ/θμιας Εκπ/σης Αν. Αττικής, *2ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2006, σελ. 1-11.
- Αθανασόπουλος Α. & Παπαζαφειράτου Ζ. (2006), Συνδυασμός ΣΠΠΕ και του Μαθήματος της Τεχνολογίας σε Εσπερινό Λύκειο. Αποτελέσματα και Εντυπώσεις από ένα δύσκολο εγχείρημα, *2ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2006, σελ. 17-24.
- Ανθοπούλου Β. (2006) Ευέλικτη Ζώνη και Εφαρμογή Σχολικού Προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε μαθητές τμήματος ένταξης και Γενικής Τάξης, *2ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2006, σελ. 810-819.
- Βούκουνα Κ. (2006), Το προφίλ των Εκπαιδευτικών που Ασχολούνται και δεν Ασχολούνται με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Νομό Χίου, *2ο Συνέδριο Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα, 15-17 Δεκεμβρίου 2006, σελ. 124-133.
- Δασκολιά, Μ. (2000), *Οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών στην Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Διδακτορική Διατριβή, Τμήμα Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Καζταρίδου, Α. (2007), Οι επιμορφωτικές ανάγκες των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, *3ο Πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. «Εκπαίδευση για την αειφορία και Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Κοινωνία-Οικονομία-Περιβάλλον-Πολιτισμός»* Αθήνα, 30 Μαρ - 2 Απριλίου 2007 <http://www.kpe.gr/index.php> προσπελάστηκε στις 9-11-2008.
- Μπαμπίλα Ε., Δημοπούλου Μ, Ζόμπολας Α., Φραντζή Α., Χατζημιχαήλ Μ., (2007), Το μάθημα της γεωγραφίας όχημα προς την εκπαίδευση για την αειφορία, *3ο Πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. «Εκπαίδευση για την αειφορία και Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Κοινωνία-Οικονομία-Περιβάλλον-Πολιτισμός»* Αθήνα, 30 Μαρ - 2 Απριλίου 2007 <http://www.kpe.gr/index.php> προσπελάστηκε στις 8-11-2008.
- Πολυθεματικό βιβλίο και σχέδια εργασίας για το Γυμνάσιο, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο <http://www.pi-schools.gr/programs/EuZin/> προσπελάστηκε στις 10-9-2008.
- Φαραγγιτάκης Γ. (2007), Περιβαλλοντική εκπαίδευση: η σημερινή πραγματικότητα και η σχέση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με την εκπαίδευση για την αειφορία, *3ο Πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. «Εκπαίδευση για την αειφορία και Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Κοινωνία-Οικονομία-Περιβάλλον-Πολιτισμός»* Αθήνα, 30 Μαρ - 2 Απριλίου 2007 <http://www.kpe.gr/index.php> προσπελάστηκε στις 6-11-2008.

Φλογαίτη Ε., (2005), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα

Φλογαίτη Ε., (2007), Περιβαλλοντική εκπαίδευση / εκπαίδευση για το περιβάλλον και την αειφορία, *3ο Πανελλήνιο συνέδριο Π.Ε.ΕΚ.Π.Ε. «Εκπαίδευση για την αειφορία και Περιβαλλοντική εκπαίδευση: Κοινωνία-Οικονομία-Περιβάλλον-Πολιτισμός»* Αθήνα, 30 Μαρ - 2 Απριλίου 2007 <http://www.kpe.gr/index.php> προσπελάστηκε στις 7-11-2008.